

KORČULANSKI STATUT O ŽIVOTINJAMA I PROIZVODIMA ŽIVOTINJSKOGA PODRIJETLA

Džaja, P., K. Severin, D. Agičić, J. Mihalj, J. Stojanović i A. Lokin

Sažetak

Korčulanski statut donesen je 1214., a doraden 1265. g. i najstariji je pisani statut ne samo na prostorima današnje RH nego i mnogo šire. Smatra se najstarijim pisanim pravnim dokumentom na slavenskim prostorima nakon ruske Pravde iz 12. stoljeća. U Korčulanskom statutu 53 glave posvećene su životinjama, pastirima, proizvodima životinjskoga podrijetla, ubrajajući ovdje i sve ono što je u svezi sa životinjama, primjerice naknade šteta na životinjama i sa životinjama i dr. Neke su glave napisane u različita vremena i sastavni su dijelovi pojedinih knjiga Korčulanskoga statuta, ali kako je on jedna cjelina, mi smo glave u ovom radu navodili u skladu pisanom tematikom.

Prema Korčulanskom statutu meso i riba mogli su se prodavati samo u mesnicama, odnosno ribarnicama koje su ispunjavale propisane uvjete i koje su plaćale porez. Namirnice su bile dostupne svakomu pod istim uvjetima. Cijena mesa bila je propisana ovisno o životinjskoj vrsti od koje potječe i dobi životinje. Prodaja sira strancima bila je ograničena. Korčulanski statut sadrži pravila o sklapanju i razvrgnuću ugovora o suradnji između pastira i gospodara. Tako je rok za poravnanje svih računa između njih bio godina dana, odnosno najkasnije do Velike Gospe. Propisani su i načini držanja životinja, mjesta dopuštenoga pašarenja za pojedine životinjske vrste na otoku Korčuli uz određene kazne za prekršitelje. U Korčulanskom statutu propisane su i naknade za štetu koju su učinile životinje. Ako je nečiji konj pasao žito na tuđem polju ili je netko jahao konja po tuđem polju, morao je platiti kaznu. Ako je netko ozlijedio nečijega konja onesposobivši ga za rad, bio je osuđen na smrt vješanjem. Ako je pas nanio ozljede životinjama, vlasniku je savjetovano da ga ubije. Onomu tko upropasti tuđega vola, to jest hotimice ga ubije ili ga ranjavanjem onesposobi, odsijecala se desna ruka. Ako je, pak, riječ bila o dvama volovima, odsijecala mu se desna ruka i noga. Ako je riječ bila o trima volovima ili o više njih, takav je zločinac bio osuđen na smrt vješanjem. Za kravu i magarca vrijedile su iste odredbe kao i za vola. Ako se zločinac nije mogao pronaći, selo u kojem se zločin dogodio plaćalo je odštetu vlasniku stvari, tj. životinje.

Summary

Statute of Korčula was adopted in 1214 and revised 1265, it still belongs to the oldest written statutes not only on the territory of the present Croatia, but also much wider. It is believed to be the oldest legal document (1214.,1265.) in Slavic areas after the Russian Justice from the 12th century. Some chapters were adopted at different times and they are integral parts of some books of Korčula's Statute but in spite of that thematic units are discussed by the subject matter. The 53 chapters of the statute of Korčula are devoted to animals, shepherds, animal products including all that is related to animals such as damage compensation on and from animals, places of water supply etc. According to the Statute, meat and fish could be sold only in the butcher's shop or the fish market if the required conditions are fulfilled and if taxes are paid. Animal foodstuffs were available to everyone under the same conditions. Meat price was determined according to the type of animal and the age of the animal. Cheese sale to foreigners was limited. The statute of Korčula prescribes the conditions for conclusion and dissolution of agreement on cooperation between the shepherds and the owners. The deadline for settling all accounts between them was one year or the Feast of the Assumption of Mary at the latest. It also prescribes the methods of keeping animals, the areas where grazing is permitted on the island of Korčula for a particular species and the amount of penalty for the offender. Also, the Statute of Korčula regulated compensation for damage caused by animals. So, if someone is riding a horse in someone else's field or horse fed grain the penalty had to be paid. In case someone hurt someone's horse in such a way that it was disabled

Dr. sc. Petar DŽAJA, dr. med. vet., redoviti profesor, dr. sc. Krešimir SEVERIN, dr. med. vet., docent, Veterinarski fakultet, Zagreb; Damir AGIČIĆ, dr. vet. med., Veterinarski ured Slavonski Brod; Josip MIHALJ, dr. vet. med., Veterinarska stanica Županja, d.o.o., Vet. ambulanta Soljani; Joško STOJANOVIĆ, dr. vet. med., Veterinarska ambulanta d.o.o. Drniš; Antonio LOKIN, dr. med. vet., Veterinarska ambulanta, Pakoštane, dr. sc. Željko GRABAREVIĆ, dr. med. vet., redoviti profesor, Veterinarski fakultet, Zagreb.

for work the punishment was hanging to death. In case a dog caused injuries to some animals, the owner was advised to kill him. If someone intentionally killed or injured someone else's ox, his right hand had to be cut off. In the case of two oxen their right arm and leg had to be cut off. For three or more oxen the punishment was hanging by rope. The same punishment applied to injuring a donkey or a cow. If the offender could not be found, the village where the offense occurred had to pay compensation to the animal owner.

1. Živežne namirnice

U devet glava Korčulanskoga statuta opisani su postupci sa životinjskim proizvodima koji su namijenjeni prehrani ljudi.

U 22. glavi ističe se da se propisi o živežnim namirnicama koje se uvoze na otok moraju stalno poštivati, kako je većinskim glasovanjem odlučilo Malo vijeće.

U 83. glavi govori se o cijeni mesa. Određeno je da se libra škopčeva mesa prodaje po 10 denara, a govede, kozje i meso neuškopljena jarca po 5 denara. Meso prasca prodavalo se po 14 malih denara, a meso prasice po 12 malih denara. Onaj tko je meso prodavao po drugačijoj cijeni plaćao je Komuni kaznu od 5 perpera, od čega se polovica davala prijavitelju kada je to mogao dokazati dvojicom vjerodostojnih svjedoka.

U 106. glavi propisano je da se jareće meso prodaje po cijeni od 8 malih denara. Onaj tko je prodavao meso u mesnici bio je dužan prodavati ga svakome tko ga je želio kupiti te se to meso nije smjelo nositi kući, osim za potrebe domaćinstva. Meso se smjelo prodavati samo u mesnici, a onaj tko bi prekršio tu odredbu plaćao je kaznu od 2 perpera za svaki prekršaj. Osim mjesta prodaje određen je i način prodaje, to jest meso se nije smjelo prodavati bez vaganja pod prijetnjom iste kazne.

U 183. glavi propisan je način plaćanja nameta za klaonice i mesnice. Do donošenja statutarne odredbe namet se ubirao snagom ustaljena običaja, no potom je određeno da onaj tko kolje životinju u korčulanskoj klaonici ili na području Korčule te njezino meso prodaje u klaonici mora daćaru platiti daćarinu za vola, za svinju po 1 groš, a za svaku sitnu životinju po 8 malih denara. Daću su morali plaćati svi koji su prodavali meso, bez obzira na to jesu li iz grada ili okolice, i to odmah nakon prodaje mesa. Prodavatelji mesa smjeli su odnijeti kožu životinja iz klaonice samo ako su prije platili namet daćaru, inače se plaćala kazna od 2 perpera. Od te svote jedna je polovica pripadala Komuni, a druga daćaru koji je prekršaj prijavio. Njemu se vjerovalo uz prisegu jednoga vjerodostojnog svjedoka.

U 38. glavi propisano je da nitko ne smije prodavati sir strancu na veliko, osim jednoga komada za jelo, inače se plaćala kazna od 5 perpera.

U četirima su glavama zakonske odredbe o ribi. U 81. glavi propisano je da nitko, bez obzira na položaj, ne smije ometati ribarenje ili ribariti na mjestima gdje su ribari bacili svoje mreže. Ako je tko postupio suprotno, Komuni je plaćao 2 perpera, a da bi se prekršaj dokazao, bila su potrebna dvojica vjerodostojnih svjedoka.

U 101. glavi spominje se da je svaki ribar koji ima ribu za prodaju dužan ribu prodavati svakomu tko je želi ku-

piti. Prodaja ribe izvan ribarnice kažnjavala se s 2 perpera, a od te svote jedna je polovica pripadala prijavitelju.

U 64. glavi treće knjige propisano je da onaj tko se u mesnici ili ribarnici nadmeće cijenom plaća kaznu od 2 perpera.

U 184. glavi propisano je da onaj tko na području Korčule ili drugdje ulovi ribu i donese je na otok Korčulu na prodaju ili je onaj tko ju je ulovio potroši za plaćanje daće treba dati deseti dio ulovljene ribe ili deseti dio njezine vrijednosti u novcu. U slučaju prijave daćaru se vjerovalo uz prisegu i uz dokaz jednoga vjerodostojnog svjedoka. Isti porez plaća i strani ribar koji doveze svježu ili soljenu ribu na prodaju u korčulansku ribarnicu ili okolna sela.

2. O ŽIVOTINJAMA

2.a O pastirima i pašnjacima

U Korčulanskom statutu u dvanaest glava zakonski su regulirane obveze pastira. Korčulanski čovjek nije mogao bez pastira jer je pastir čuvao stoku, sprječavao štetu u polju, vinogradu i na stoci. Rad smo raščlanili na više tematskih poglavlja, no neke bi glave o krađi, šteti na životinjama i sa životinjama iz Korčulanskoga statuta, iako u zasebnom tematskom poglavlju, mogle biti i sastavni dijelovi ovoga poglavlja.

U 10. glavi propisano je da pastir smije oguliti kožu neke životinje samo ako glava ostane zajedno s kožom i to mora predočiti vlasniku životinje. Ako pastir nije postupio u skladu s tim pravilom, primjenjivala bi se kazna određena za kradljivce. Ako se pastir oko toga nagodi s vlasnikom i to potvrde vjerodostojni svjedoci ili to postane opće poznato, plaćao je 4 perpera, koja bi pripala Komuni. Isto se ponavlja i u 64. glavi.

U 11. glavi propisano je da pastir ne smije odnijeti ni jednu krupnu ili sitnu životinju iz zajedničkoga stada bez dopuštenja svoga gospodara. Ako bi to učinio, proglašavan je kradljivcem. Ako se pastir koji je počinio takvo zabranjeno djelo nagodi s vlasnikom i to potvrde vjerodostojni svjedoci ili to postane opće poznato, plaćao je 4 perpera Komuni. Isto se ponavlja i u 65. glavi.

U 12. glavi propisano je da pastir koji izgubi sitnu ili krupnu životinju i ne zna tko ju je odnio mora nadomjestiti štetu. U takvim slučajevima vjerovalo se prisezi vlasnika životinje. To se ponavlja i u 66. glavi.

U 19. glavi propisano je da ako pastir udari nekoga kamenom, nožem ili kojim drugim oružjem snosi novčanu kaznu propisanu komunalnim Statutom. Ako kaznu ne može podmiriti u novcu, za svaki groš duga morao je ostati jedan dan u zatvoru.

U 99. glavi govori se o obvezama pastira prema gospodaru: ako pastir čvrsto obeća gospodaru da će određeno vrijeme napasati životinje ili orati zemlju i raditi druge poslove, a to ne učini, vjeruje se gospodaru koji zahtijeva izvršenje obveze i priseže uz jednoga vjerodostojnog svjedoka. Ako je pak pastir ugovorio službu s drugim gospodarom, bio je dužan otići prvomu gospodaru i platiti globu od 5 perpera Komuni, od čega je polovica pripadala gospodaru koji je to prijavio.

U 51. glavi treće knjige Korčulanskoga statuta propisano je da sve račune u svezi sa životinjama između gospodara, tj. vlasnika stoke i pastira treba podmiriti u roku od jedne godine nakon što gospodar i pastir napuste ortaštvo, to jest do Velike Gospe. Ako je prošla jedna godina, pastiri nisu ni za što odgovarali gospodaru, osim ako je postojala opravdana zapreka da se izvrši obračun u propisanom roku. To je propisano i 142. glavom treće knjige.

U 58. glavi spominje se zabrana sklapanja ugovora s pastirima mimo statutarnih odredaba: "...ako koji gospodar stoke sklopi sa svojim pastirima neki ugovor protivno statutarnoj izmjeni koja određuje da je svaki pastir dužan naknaditi dvjema mladim životinjama svaku označenu životinju koja nedostaje, neka to nipošto ne vrijedi, već neka se primjenjuje spomenuta statutarna izmjena."

U 152. glavi odredba je o otkazivanju sporazuma o držanju blaga između gospodara i pastira. Pastir je mogao otkazati sporazum o držanju blaga tijekom striženja, a ako to nije učinio pred dvojicom svjedoka, morao je životinje čuvati još čitavu jednu godinu. Isto je tako gospodar morao obavijestiti pastira, ako ga više ne želi u službi, da nađe sebi drugoga gospodara, a ako tako nije učinio, nije smio tog pastira otpustiti iz službe tijekom sljedeće godine.

U 96. glavi propisano je da pastir ne smije predati blago, odnosno volove svome gospodaru ako mu prije nije isplatio dug koji mu duguje, a isto tako gospodar ne smije prisiliti pastire da plate dug dok kod njih drži volove, odnosno blago.

2.b Napasanje i kretanje životinja

U četrnaest glava Korčulanskoga statuta opisano je kretanje, pašarenje i napajanje životinja.

U 100. glavi propisano je da svatko napasa životinje unutar svojih granica, a nikako na području drugoga sela. Prekršitelji te statutarne odredbe plaćali su 25 perpera; od te je svote jedna polovica pripadala Komuni, a druga polovica prijavitelju.

U 116. glavi propisan je način pašarenja u Knežama. Svatko je mogao napasati životinje, osim kozlića i janjaca, uz obalu u Knežama, a noću je pašarenje bilo zabranjeno. Ako tko postupi suprotno toj odredbi, plaća globu od 25 perpera, a pastir se kažnjava kaznom od mjesec dana zatvora. Ako bi se našao samo jedan janjac ili jare u prekršaju, plaćala se kazna, a uvijek se vje-

rovalo prijavitelju uz jednoga vjerodostojnog svjedoka, koji je dobivao treći dio globe. Ako je tko noću napasao životinje na tom području, plaćao je istu novčanu kaznu, a od te je svote treći dio pripadao prijavitelju.

U 153. glavi iz 1331. g. odredba je o zabrani napasanja u predjelu Kneža. Riječ je o zemlji i gajevima "počevši od grada do uvale Račišća posvuda na morskoj strani u dužini, a u širini od mora prema brdima za toliko koliko budu pokazivali granice ili međaši i znakovi koje su trebali postaviti oni koje komunalna uprava odredi. Unutar tih granica i znakova neka od sada unaprijed budu gajevi gdje ne smiju nipošto ni danju ni noću upadati sitne životinje kao što su koze i ovce, pod prijetnjom iste kazne koja je propisana u spomenutoj statutarnoj glavi. Komunalna uprava je dužna, vezana prisegom, svake godine imenovati istražne službenike za ta pitanja koji će biti ovlašteni ispitivati, istraživati i pronalaziti i privoditi krivce. I neka za to dobiju dio globe prema statutarnim odredbama. I to vrijedi samo za sitne životinje. Krupne pak životinje nipošto ne padaju pod spomenutu kaznu. A komunalna uprava je odmah odredila niže navedene da postave spomenute međaše."

U 135. glavi odredba je o zabrani napasanja životinja pred gradom, i to počevši od rta Vješala pa do Maloga Borka i do crkvice sv. Luke "preko svih brda dokle seže ljudski vid kada se stane pred gradom." Tko je, unatoč zabrani, napasao stoku pred gradom, plaćao je kaznu od 25 perpera, a ako je to učinio noću, plaćao je dvostruku kaznu. Jedna je polovica naplaćene kazne pripadala Komuni, a druga polovica prijavitelju. Spomenuti pašnjak trebao je služiti za pašu konja, magaraca i stoke za klaonicu. Ta je tematika (pašnjaci pred gradom) dopunjena 12. glavom treće knjige.

U 144. glavi propisan je način napasanja: svaki vlasnik, odnosno gospodar životinja koji je davao na pašu životinje pastiru (ili pastirima) morao je pri sklapanju ugovora s pastirom načiniti rovaš čija je veća polovica ostajala kod gospodara. Pastir je bio dužan svake godine načiniti potpuni obračun s vlasnikom, odnosno gospodarom životinja, uvijek na blagdan Velike Gospe. Ako se ortaštvo razvrgne, pastir je bio dužan brižljivo napasati i čuvati blago svoga gospodara još 8 dana nakon spomenutoga blagdana. Ako bi neka životinja uzmanjkala, pastir je bio dužan odmah bez dokaza ustupiti gospodaru dvije mlade životinje ili platiti 8 groša za svaku životinju koja nedostaje. "I protiv toga nijedan pastir koji pase tuđe životinje ne može protiv gospodara ili njegove prisege ništa reći, ni koju statutarnu odredbu ili statutarnu izmjenu ili zakon niti koji običaj, sadašnji ili budući iznijeti, a ako bi što iznio protiv toga, neka odsada unaprijed to ne bude ni od kakve vrijednosti ili snage." U takvim se stvarima vjerovalo vlasnicima životinja na osnovi prisege, a određeno je i ovo: ako je pastir bio dužan gospodaru, gospodar nije mogao prisiliti pastira da mu plati dug dok je on s njim u ortačkom odnosu. Uvijek vrijedi svjedočanstvo gospodara uz najmanje dva vjerodostojna svjedoka na teret

jednoga ili više pastira o nekoj prisezi kojom se pastir obvezao gospodararu i ono se ne može poništiti nikakvom statutarnom odredbom ili izmjenom, a posebno ne statutarnom izmjenom u kojoj stoji da svjedoci ne mogu svjedočiti za vrijednost od preko 10 perpera jer će ta statutarna izmjena vrijediti samo u slučaju zjama danoga drugim osobama, a ne pastirima. Pastir koji nije mogao platiti dug gospodararu u roku od spomenutih 8 dana od Velike Gospe, a želio je tada prekinuti ortaštvo, morao je nastaviti napasati blago ako je gospodar tako želio. "Isto tako, komunalna uprava koja svojevremeno bude, dužna je, vezana prisegom, u pogledu svakog obračuna i bilo kojeg dugovanja koje postoji između gospodara i pastira smjesta po čistoj savjesti povesti skraćeni sudski postupak gospodararu ili vlasniku životinja protiv jednog ili više pastira i završiti ga kako treba u svako doba, praznicnim ili radnim danom. Isto tako, neka svaki drugi sporazum koji je sklopljen ili će se sklopiti ili dogovor ili obveza koja je preuzeta ili će se preuzeti između gospodara i pastira na bilo koji način, bilo kojim razlogom, bilo zbog čega ili bilo kako, uz prisegu ili bez nje, pismeno ili usmeno, osim ovih koji su u ovoj ovdje statutarnoj izmjeni sadržani, od sada ubuduće budu ništavni, poništeni, nevaljani i bez ikakve vrijednosti ili snage."

U 43. glavi treće knjige određeno je da se stoka, osim one koja je namijenjena za mesnicu te konja i magaraca, ne smije napasati pred gradom počevši od rta Vješala pa do rta Maloga Borka. Ako netko ipak napasa stoku pred gradom i tako prekrši tu odredbu, plaća kaznu od 2 perpera, a ako napasa stoku noću, kaznu od 5 perpera.

U 50. glavi propisano je da "svaki vlasnik životinja može zahtijevati natrag životinje koje je povjerio na pašu pastirima na deseti dio. A pastiri ne mogu spriječiti vlasnike samih tih životinja da ih uzmu natrag."

U 125. glavi određeno je da stranac ne smije napasati blago u Blatu, gaju pred gradom, Lombardi ni na Ražnju bez dopuštenja. Za svakog konja plaćala se kazna od 1 dukata.

U 198. glavi nabrojene su životinje koje ne smiju pasti na polju Donjemu Blatu. Svaka osoba, bez obzira na društveni položaj i prilike, čije se životinje (konji, mazge, magarci i slične krupne životinje) nađu zatečene u nekom od vinograda na polju Donjemu Blatu, mora isplatiti korčulanskoj Komuni pet perpera po svakoj životinji i naknaditi štetu vlasniku vinograda. Ta osoba više ne smije držati takve životinje, vezane ili slobodne, na tom polju pod prijetnjom kazne od pet perpera svaki put. I svatko može tužiti i dobiti polovicu novčane kazne. Ta je odluka donesena i objavljena u četvrtak, 29. lipnja 1452. g.

U 58. glavi govori se o držanju životinja na posjedu njihovih vlasnika. Propisano je da svaki gospodar može dati da se njegove životinje drže na njegovu posjedu tijekom svibnja i lipnja i da pastiri u njegovoj službi mogu obrađivati polovicu te zemlje prema kor-

čulanskom običaju dajući mu četvrti dio prihoda s posjeda na kojima drže stoku tijekom ta dva mjeseca.

U 54. glavi propisana je zabrana gradnje obora za stoku u blizini mora od Raščića do grada.

U 74. glavi propisana je zabrana držanja prasaca u gradu, osim od blagdana sv. Mihovila pa do Božića.

U 80. glavi propisano je da nitko ne smije prati ni u kojoj lokvi u selima, a osobito u lokvi Desković u Cari, osim ako vodu iz nje iznese van, uz kaznu od šest groša svaki put kad postupi suprotno.

U 105. glavi određeno je da je svakomu tko ima lokvu dopušteno lokvu zatvoriti od prvoga dana mjeseca svibnja. Te lokve nitko ne smije otvoriti, inače će biti kažnjen. I svi vlasnici jama smiju tada prodavati svoju vodu što povoljnije mogu sve do blagdana sv. Mihovila.

2.c Štete na životinjama i sa životinjama

U Korčulanskom statutu toj je tematici posvećeno sedamnaest glava.

U 20. glavi propisano je da ako tko od onih ljudi koji jašu po nekom polju zasijanom pšenicom ostavi bez nadzora konja i taj nanese štetu ili on sam uzme od te pšenice da bi nahranio konja plaća kaznu od pet perpera. Od plaćene novčane kazne jedna polovica pripada Komuni, a druga vlasniku žita.

U 86. glavi propisana je kazna za one koji upropaste tuđega konja. Ako tko hotimice ubije ili upropasti tuđega konja i to potvrde tri vjerodostojna svjedoka ili ako konja tako upropasti da ne može raditi, osuđuje se na smrt vješanjem. Ako se zločinca ne može pronaći ili ako mu se zločin ne može dokazati, žitelji sela gdje je zločin počinjen u roku od petnaest dana moraju pronaći počinitelja zločina. Ako ga ne mogu pronaći, plaćaju vlasniku konja protuvrijednost, a uvijek ostaje nedirnuto njihovo pravo na naknadu od krivca ako jednom pronađu počinitelja zločina. I uvijek zločinčeva imovina pripada Komuni ili selu.

U 22. glavi određeno je da onaj tko zlonamjerno odreže konju rep ili grivu, a to potvrde vjerodostojni svjedoci uz prisegu prijavitelja, plaća kaznu od 5 perpera. Od te svote jedna polovica pripada Komuni, a druga prijavitelju.

U 39. glavi određeno je da vlasnik psa koji nanese štetu tuđim životinjama mora psa ubiti, a ako ne poslušna nalog komunalne uprave, mora platiti 2 perpera Komuni.

U 87. glavi određeno je da se onome tko hotimice ubije, rani ili onesposobi tuđega vola odsiječe desna ruka. Ako ubije dva vola, odsijeca mu se desna ruka i noga. Ako ubije tri vola ili više, osuđuje se na smrt vješanjem. To je vrijedilo ako se zločin dokaže, kao što je spomenuto u glavi o konju. Za kravu i magarca vrijede iste odredbe kao i za vola. Ako se zločinac ne može pronaći, selo gdje se zločin dogodio plaća odštetu vlasniku stvari, tj. životinje. I u svem ostalom odredbe te glave bile su istovjetne odredbama o konju.

U 41. glavi propisana je dužnost orača da čuva unajmljene volove. Svaki je orač "kad završi sjetvu, dužan i nadalje čuvati i pasti volove, ako bi inače bili u opasnosti, dok ne budu sigurni u pogledu života i tek onda vratiti ih gospodaru, ali nipošto dok su u opasnosti da uginu."

U 92. glavi propisano je da psi moraju biti vezani tijekom zrenja grožđa. Svatko tko ima psa, mužjaka ili ženku, mora ga držati privezanoga počevši od blagdana svetoga Ilije pa do završetka berbe. Svatko tko postupi suprotno i svaki put kad postupi suprotno plaća kaznu od 6 groša. O tom svjedoči pudar. Ako bi pudar prikrivao prekršitelja, mora isplatiti Komuni u ime kazne jedan perper, i to svaki put kada prikriva prekršitelja. Pudar dobiva trećinu isplaćene kazne. Vlasnik psa mora naknaditi štetu vlasniku vinograda, a to vrijedi dok je grozda na neobranim vinogradima.

U 93. glavi propisane su kazne za štetu koju su nanijele životinje. Vlasnik svake krupne životinje koja danju nanese štetu u vinogradu plaća tri groša, a noću šest groša. Od naplaćene kazne jedna je trećina pripadala Komuni, druga vlasniku vinograda, a treća prijavitelju. Ako štetu prijavi vlasnik vinograda, vjerovalo se njegovoj prisezi uz jednoga vjerodostojnog svjedoka te je dobivao jednu polovicu naplaćene globe, a drugu je dobivala Komuna. Pudari su morali sastaviti očevid o šteti u roku od osam dana nakon što im je prijavljena šteta pod prijetnjom kazne.

U 131. glavi govori se o šteti koju pudar nanese čuvajući polja ili vinograde. Ako pudar koji čuva polja ili vinograde nanese štetu sa životinjama ili bez njih, plaća dvostruku kaznu ako sam ne prijavi životinje koje su štetu počinile, nego to učini netko drugi. Isto tako, ako sam nanese štetu, plaća dvostruko ako ga netko drugi prijavi. Od naplaćene novčane kazne jedna je polovica pripadala Komuni, a druga polovica prijavitelju.

181. glava sadrži odredbu o poljšćicama i njihovoj službi. Kazna za štetu u žitu koju otkriju poljšćici po svakoj krupnoj životinji koja je nanijela štetu iznosi jedan groš i na svakih 10 sitnih životinja jedan groš. U vrtovima, ograđenim prostorima, zelenilu ili na sjenicama plaćalo se po svakoj krupnoj životinji 6 groša, na 10 i više sitnih po 2 perpera, a ako je manje od toga, plaćao se iznos procijenjene štete.

U 156. glavi propisano je da kazna za krupne životinje koje nanesu štetu iznosi 6 groša: "...od sada unaprijed za svaku glavu krupne stoke, to jest konja, goveda, magaraca, što se nađu na paši po vinogradima, kako danju tako noću, mora platiti i neka se upadne u kaznu od šest groša. Pudari koji su za to određeni dužni su prijaviti u roku od osam dana od dana nanese štete. Ako to u spomenutom roku ne učine, neka upadnu u novčanu kaznu od 5 perpera od koje polovica pripada Komuni, a druga polovica prijavitelju. Ti su pudari dužni naknaditi svaku pojedinu štetu u vinogradima i na stablima na površinama podložnima njihovom čuvanju od svojih vlastitih dobara, osim ako bi vlasniku koji je pretrpio štetu

prokazali počinitelje štete. I uz naknadu štete, ti pudari moraju platiti novčanu kaznu koju bi takvi oštetitelji bili dužni snositi."

U 152. glavi propisano je da vlasnici vinograda mogu zadržati krupne životinje koje nanesu štetu: "...ako vlasnik vinograda ili njegov sluga ili tko drugi iz njegove obitelji zatekne koju krupnu životinju, jednu ili više njih od prije spomenutih, kako nanose štetu u grozdu, vinogradima ili stablima, mogu ih uhvatiti te životinje koje nanose štetu, zaplijeniti ih i zadržati ili ih odvesti na Kuriju i nipošto ih ne pustiti dok vlasniku ne bude potpuno udovoljeno, kako u pogledu naknade štete i u pogledu pripadajućega dijela novčane kazne, to jest polovice od 6 groša. Uvijek treba pokloniti vjeru prisezi onoga koji otkrije te stvari."

U 179. glavi govori se o tužbama koje treba podići protiv onih koji su bili najbliže mjestu gdje je nanese šteta: "...ako se otkrije da su neke životinje nanijele štetu na bilo čijoj imovini, a oštećenik ne bude mogao dokazati tko je odgovoran za štetu, ali očigledno pokaže da je štetu pretrpio i optuži susjede koji tu u blizini drže koje god životinje te pomoću svjedoka dokaže da su oni najbliži mjestu gdje je šteta nanesena, tada ti najbliži moraju podleći kazni i naknaditi štetu, osim ako bi, opravdavajući se, zakonito dokazali da su tu štetu drugi počinili, ili da su neki drugi tu blizu pasli i držali životinje u to vrijeme kada je šteta nanesena, ili da su drugi bliže tome mjestu."

U 182. glavi propisan je način plaćanja štete ako su nečije životinje nanijele štetu u žitu, a vlasnik žita želi svojom prisegom dokazivati broj životinja koje nije zatekao u samoj šteti i nije ih tom prilikom prebrojio. Na njegovo inzistiranje štetu su procjenjivali poljšćici, a naknađivali su je pastiri životinja koje su nanijele štetu. Za svaku kvartu žita plaćao se 1 groš, za kvartu ječma 2 soldana i za svaku kvartu drugih žitarica pola groša.

U 17. glavi govori se o onima koji otimaju tuđe životinje. Ako koji Korčulanin otme kozlića ili janjca, mora platiti jedan perper.

U 18. glavi nalaže se da onaj tko otme životinju stariju od godine dana mora platiti 2 perpera. Ako se vlasnik životinje ili pastir potuže na otimačinu, povjerovat će se iskazu vlasnika ili pastira kojemu životinja pripada, a otimač mora odmah platiti spomenuti iznos. Ako ne plati odmah, mora platiti pet perpera, od kojih jedna polovica pripada Komuni, a druga vlasniku životinje.

U 95. glavi propisano je da se pri nestanku životinja vjerovalo vlasniku životinja. Ako bi vlasnik izgubio životinju – govedo, kozu ili ovcu i zna da ju je neki stranac ugrabio, takvom se vlasniku ili pastiru vjeruje uz njegovu prisegu.

Literatura:

- PRIJATELJ, K. (1995.): Korčulanski statut (1214. – 1265.), Književni krug, Split